

meg, hogy kijelentsem: egyáltalán nem konyítotok a politikához. A politikának saját játékszabályai vannak, amiket botorság lenne alábecsülni. Először is ne tévesszük szem elől, hogy Jézus nem lesz egyedüli jelölt, hiszen minden párt saját jelöltet fog állítani, hogy az ilyenkor felbukkanó számtalan független jelölről ne is beszéljünk” (270–271). Úgy beszél, mint egy szereplő Caragiale vígjátékaiból, mint Parti Nagy szónokai a *Hősöm terétől* a *Magyar meséig* (nem véletlen, hogy Parti Nagy készítette a legjobb Caragiale-fordítást, a *Karnebált*). Nem demagóg: őszintén hisz abban, amit mond, mert nincsenek meg az intellektuális eszközei ahhoz, hogy ne higgyen. Simion végül eltűnik, a lakók élete pedig folyik úgy, ahogy ez előtt is, és ahogy ezután is fog még sokáig.

Szöcs Imre a lehető és elképzelhető legalaposabb munkát végezte. Nem lehetett egyszerű, már a cím miatt sem. „Simion liftnicul” azt jelenti, „Simeon, a liftlakó”, vagy még inkább „Liftes Simeon”. A román cím nem minősít, illetve csak a melléknév által, mely viszont utalás Ozlopos Simeonra. A magyar fordítás a név megváltoztatásával az alcímbe („regény angyalokkal és moldvaiakkal”) szereplő moldvaiakhoz közelíti a szentet, akit a „panel” előtaggal is lefelé szállít. Az biztos, hogy a románban a Simion teljesen bevett keresztnév, a magyarban a Simeon nem az. A Simon igen, az azonban nem hangzik idegenül.

Azért szálazom annyit, mert ez a fordító munkája: szinte minden sorban megküzdeni valamivel, ami idegen, és jó lenne, ha nem az lenne, ha ellenben teljesen magyar, akkor minek kellene lefordítani? A regény szövegében, mint az idézetekből is látszik, nem érződik a gyötrellem. Folyamatosan, könnyen olvasható magyar szöveg ez, éppúgy közel áll a beszélt nyelvhez, mint az eredeti. Azon gondolkodtam még, hogy jó lett volna egy elő- vagy utószó, vagy legalább jegyzetek: ha a kontextus legtöbbször segít is, nem hiszem, hogy mindenki számára világos például az, mi a hasonlóság Emil Constantinescu és Al. Ioan Cuza között, és kik ezek.

Azt javaslom, az olvasót ne csapja be a közelség látszata. Románia itt van a szomszédban, meg kell értenünk! Gondoljon arra, ugyan mit érthetünk a *Száz év magányból*, ha így közelítünk hozzá? Ugyan mit tudunk Kolumbiáról? De nem az a lényeg, hogy mit tudunk Kolumbiáról. Egy regény nem útikalauz.

Tan Twan Eng

Esőcsináló

Fordította Hegedűs Péter

Tarandus Kiadó
Győr, 2015

Biró Dániel

IDENTITÁSKERESÉS, KERESÉS – ÚJRATERVEZÉS...

Tan Twan Eng első regénye egy történelmi kontextusba ágyazott sorsdráma. A II. világháborút közvetlenül megelőző években járunk, amikor a japánok előkészítik a délkelet-ázsiai inváziót. Ennek apropóján találkozhat a regény két főszereplője, a japán diplomata Endó Hajató és a félig kínai, félig brit kamaszfű, Philip Hutton. Míg Endó szan titkos küldetést teljesít Malajziában (feltérképezi a helyszínt és stratégiát készít a közeledő japán megszálláshoz), Philip átlagos hétköznapi éli itt mint tősgyökeres pinangi fiatal, akinek brit édesapja még születése előtt telepítette ide cégét, a Hutton & Sonst.

A regény abszolút fókuszába Philip identitáskeresése kerül. Két, mondhatni ellentétes kultúra szülöttként önmagával és közvetlen környezetével is állandó ellentétben áll. Pedig édesapja és féltestvérei természetesen a család teljes értékű tagjaként kezelik, sőt a család (főként az édesapa) épp hogy kezd az évek múlásával „elmalájosodni”. Inkább azt mondhatnánk, hogy a kamaszkori énkeresést Philip esetében kettős származása bonyolítja, s mintha ő maga érezné kényszerítve magát, hogy hitet tegyen az egyik oldal mellett, amire senki nem kényszeríti, és ami nem is sikerül.

Philip ebben az érzelmileg intenzív időszakban találkozik Endóval, aki édesapjától bérel egy kis birtokot, egy szigetet. Első találkozásukra

is itt kerül sor, amikor a Hutton család többi tagja elutazik. Endó szan, aki az aiki-dzsucu mestere, tanítványául fogadja a legifjabb Hutton fiút, és ezzel kezdetét veszi a harcművészeti oktatás, amely oly meghatározó lesz Philip jellemfejlődésében.

Az *Esőcsináló* azonban nem fejlődésregény, legalábbis nem a jobbak közül való. Tan Twan Eng jellembrázolása bőséges jóindulattal is csak középszerűnek mondható, holott egy olyan nagy volumenű regényben, amely terjedelméhez képest kifejezetten kevés szereplőt mozgat és elsősorban két szereplőre koncentrálna, elvárható lenne a komplex, árnyalt jellemrajz. Arról nem is beszélve, hogy csak ezáltal válna élvezhetővé az állandó önreflexióval dolgozó narráció. Enélkül a befelé tekintés, a lélek kvázi labirintusában való kutakodás nem hozhat sok eredményt, és sajnos Philip Hutton sem talál túl sok mindent, amikor megvizsgálja lelke ügyes-bajos dolgait.

Ennek egyik legbiztosabb markere a jelzők túlcsoordulása, ami már az első néhány oldal után szétfeszíti a benyomásosság regiszterét, nem kínálva többet olvasójának a pusztá szépelgésnél. Azt gondolom, hogy ez egy tipikus elsőregényes hiba, amelyet Tan Twan Engnek nem sikerült elkerülnie: a „szép” mondatok, a „szép” jelzős szerkezetek bővületében megfélekedezett a jellemek felépítéséről, s így a gondos körvonalakat nem tölti ki semmi, a szereplők lényegében élettelenek.

Pedig az alapelgondolás kifejezetten izgalmas. A regény egyik potenciális olvasata, hogy a történet a *bizalom*, a *kötelesség* és a *sors* fogalomhármásán szerveződik. Ezek közül a bizalom az egyik legérdekesebb, és talán a legkidolgozottabb – ugyanakkor a legvisszásabb is. „Az oktatásban a bizalom mindenekfelett áll – mondta Endó szan. – Én bízom benne, hogy nem támadsz rám olyan módon, amivel felrúgod a megállapodásunkat, és neked is bíznod kell abban, hogy nem okozok neked sérülést, amikor hártom a támadásodat. Bizalom nélkül meg sem mocanhatunk, és semmire sem jutunk” (59). Az aiki-dzsucu edzéseknél olvasóként a bizalom a legizgalmasabb összetevője. Az utolsó mondat kifejezetten szimbolikus, és általánosítható a regény egészére. A bizalom, egybefonódva a feltétlen szeretettel és a csalódással, melyet a mester árulása okoz, és melyet mégsem követ kiábrándulás és gyűlölet, erős téma. Azonban vázlat, terv marad csupán, mert biztos egésszé csakis a szilárd jellembrázoláson tudna kiépülni, ez pedig hiányzik az *Esőcsinálóból*.

A karakterek és relációik kidolgozatlansága rögtön a regény elején felszökken, s a cselekmények, akciók, motivációk gyökértelensége állandó

hiányérzetet kelt az olvasóban, és ezt az űrt nem képes betölteni sem a jelzők halmozása, sem a determinált sorsra utaló, általában ügyetlenül az elbeszélésbe csempészett misztika. Ugyanis egy jóslat árnyékolja be Philip életét, mely szerint a fiú az eső adományával született, vagyis veszedelmet hozhat a körülötte élőkre, de (éppúgy, mint egy kiadós eső) magában hordozza a megújulás, az új élet reményét is. Khu nagyapa pedig még a legifjabb Hutton születését megelőzően kapja a jóslatot, miszerint unokája romlást hoz a családjára – ez be is következik, hisz Endó szan Philip jóhiszeműsége által térképezheti fel Pinangot és környékét. Ezt azonban kiegészíti azzal, hogy unokája képes az ellentéteket magába fogadni, s azokat önmagában feloldani (174). Endó szan pedig több ízben is utalást tesz arra, hogy Philippel már több életben is összekapcsolódtak, hogy közös sorsuk alakulása túlmutat az élet egyszeriségén. Egy ízben ezt a kijelentés bizonyosságával állítja, s Philip ezt minden további nélkül el is fogadja (303).

Tehát a predesztináció (hogy némi fogalomzavarral éljek), a reinkarnáció lehetőségfeltételéből következő sorsközösség és a determinisztikus világkép volnának hivatottak legalizálni a főszereplők, Endó szan és Philip Hutton viszonyát, illetve gyakorlatilag a történések teljes hálózatát. Azonban sem a vallás, sem a hiedelemvilág nem kap nagyobb szerepet a fentebb jelzett utalásoknál. Narratív stratégiaként pedig mindez túlságosan kevés.

Endó Hajató és Philip első találkozásának leírása mindennek tipikus esete. Philip azonnal bizonyítani akar a középkorú férfinak, akit alig néhány órája ismer csupán, és magára kényszeríti annak furcsa ülőpozitúráját. A rákövetkező nap reggelén pedig ezek Endó Hajató első szavai Philiphez: „Üss meg! – Én haboztam és bizonytalanul sandítottam házigazdámra, azon tűnődve, vajon jól hallottam-e szavait. – Rajta, üss csak meg! – ismételte meg a felszólítást olyan hangsúllyal, amely nem hagyott választást. Kénytelen voltam engedelmessé válni” (55). Ez az „engedelmesség” lényegében érthetetlen, némileg parodisztikus, ahogy maga a felszólítás is az. Ezután Endó szan rögvest tanítványául fogadja Philipet. Egy hosszú út legelső stációja ez: bizalomtól az árulásig, árulástól a bizalom folyamatos átrendeződéséig. A mester árulásának első áldozata William, akit a Hutton testvérek közül Isabel és Edward követ. De a japán megszállás, illetve (közvetetten) Endó és Philip kapcsolatának „járulékos” veszteségei közé sorolható a legjobb barát Kun, a nagyapa és végül az apa is. Azontúl, hogy ennyire még Shakespeare sem bánt nagyvonalúan a szereplők módszeres legyilkolásával (ráadásul

a lista csupán a közeli hozzátartozók halálát archiválja), Isabel és Noel Huttont maga Endó Hajató öli meg. Persze nem pusztá jókedvében, hisz' Isabel és Noel is árulást követ el a regnáló japán hatalommal szemben, így bizonyos értelemben szívességet tesz az „azonnali” kivégzéssel (Isabelt például megkíméli a rá váró kínzásoktól, amely az ellenállókról való információgyűjtést szolgálná). Mindezek után azonban Philip már-már gyermeki-gyengéd ragaszkodása a családját közvetetten vagy közvetlenül felemészítő mesteréhez mégiscsak feldolgozhatatlan az olvasó pozíciójából.

„Ezúttal én mentem oda tanítómhoz, s én tartottam őt átölelve, miközben sírt. Különös módon vigasztalónak éreztem a könnyeit. Hüvelykujjammal gyengéden kitöröltem őket a szeméből, de nyomban újabbak peregtek végig az arcán. Egy élet szomorúsága áradt ki tanítómából azon a napon. Megnyaltam a hüvelykujjam, hogy megízleljem Endó szan könnyeit, és cseppet sem lepett meg a felismerés, hogy ismerős emlékeket idéztek fel bennem. Valaha réges-régen már éreztem az ízüket” (560). A könny lenyalogatásának diszkrét dekadenciáján túl ez a jelenet a végtelig visszás hatást kelt, ha az olvasó maga elé idézi a regény halottjait. A mester-tanítvány kapcsolat lényegében egyeduralkodóvá válik, s Philip jellemének egyváltozós karakterét adja. Mindez persze nem azt jelenti, hogy a szerzőnek konvencionálisan igazolt első-, másod- és sokadrangú kapcsolatok hierarchikus rendjét kellene tisztelnie. Azonban létezik egy ilyen hierarchia, amelynek csúcán a család áll, s ha ez átrendeződik, annak okait, forrását, menetét stb. az olvasónak is meg kell tapasztalnia, meg kell értenie. Nyilvánvaló, hogy Tan Twan Eng két ember minden konvención, minden realitáson túlmutató kapcsolatát szerette volna megírni, melyhez nincs szükség a mások, például a család iránti gyűlöletre. Ellentét és harmónia, feszültség és feloldódás állandó játéka lenne mindez, de az író ennek csak az egyik oldalát tudta kidolgozni, és a poláris szerkezet miatt a másik oldal kidolgozatlansága a struktúra egészét robbantja szét. Anélkül, hogy árnyalt kapcsolatrendszer, komplex jellemeket és aprólékos cselekménybonyolítást kapnánk az írótól, képtelenek vagyunk átérezni Endó Hajató és Philip Hutton speciális viszonyát: egyszerűen hiányzik a „háttér”.

A regény írója, Tan Twan Eng a malajziai Pinangban született, és Londonban tanult, első regényét is angolul írta meg, *The Gift of Rain* címmel. A téma alapvetően érdekes, főképp hogy a II. világháború ázsiai frontjai kevésbé kerülnek a nyugati olvasó látókörébe. Az ázsiai kultúrák iránti fogékonyság sem új keletű, hisz' főképp a japán hagyó-

mány és művészet iránti lelkesedés már a 19. században is intenzív volt, s a mai napig töretlen. A regény azonban folyton azt a benyomást kelti, hogy számot tart az ázsiai kultúrák iránt érdeklődő közönségre, és ennek egyik negatív hozadéka, hogy nem képes bensőséges viszonyba kerülni magával, lényegében mindvégig kívülről tekint önmagára. A küzdelmek leírásai például kifejezetten filmes mintákra hajaznak. Ezzel nem is lenne semmi baj, ha ez nem a narráció egészére volna jellemző. Elvesztett rokonaira visszaemlékezve például így fejezi ki magát Philip: „Mind meghaltak [...], s arcuk úgy lebegett a szemem előtt, mint remegő képmások egy úszómedence tükrén” (37). Ez egy alapvetően a film műfajára, technikai lehetőségeire kalibrált megoldás, és a próza közegében kevésbé hiteles, illetve hatásos, sőt némiképp visszás. Mindez kiegészül a sok-sok ázsiai, főképp japán kifejezéssel és ezek szócikkjellegű definícióival (melyek egyébként néha a szövegtestben is helyet kapnak), tehát az *Esőcsinálóval* – minden benne rejlő potenciál ellenére – egy közepes minőségű kultúrexportcikket hozott létre a szerző. Egy olyan regényt, amely persze szép, sőt néha mélyen átélhető részeket is képes felmutatni, azonban e több mint 600 oldalas kötetben oly ritkán, hogy talán ez is csak a nagy számok törvényének köszönhető.